

Milli Kültür Araştırmaları Dergisi (MİKAD) / Cilt 6 - Sayı 1

Sorumlu Yazar: Gürkan BAYINDIR / Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Sosyoloji, Dr. gurkanbayindir1@gmail.com

ORCID ID: 0000-0001-9145-0709

Atıf: BAYINDIR, G., (2022), Okul Kültürünün Sosyal İnşası: Bir Eğitim Antropolojisi Araştırması, Kitap İncelemesi, Milli Kültür Araştırmaları Dergisi. Cilt 6, Sayı 1, s. 163-166.

Gönderim Tarihi: 17 Haziran 2022 / Kabul Tarihi: 28 Haziran 2022

Kitap İncelemesi

ISSN: 2587-1331

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/mikad>

Okul Kültürünün Sosyal İnşası: Bir Eğitim Antropolojisi Araştırması

Ahmet Kaysılı'nın "Okul Kültürünü Kuran Pratiklerle Öğrencilerin Sosyokültürel Arka Planlarının Etkileşimi" başlıklı doktora tezinin bir ürünü olan bu kitap, eğitim antropolojisi alanında öne çıkan geniş kapsamlı bir kitap olma özelliği göstermektedir. Araştırmada okul kültürünün, okullarda nasıl kurulduğunu, işlediğini ve öğrencilerin bu süreçlerdeki yeri incelenmiştir. Araştırma ekonomik ve kültürel sermaye olarak iki farklı uça yer alan iki genel lisede gerçekleştirilmiştir. Yazar bu doğrultuda iki ayrı

okulda bir kültür araştırması yapmıştır ve okul kültürünün inşa süreçlerini gündelik hayattan başlayarak tüm boyutlarıyla incelemiştir.

Kitap toplamda 7 bölümden oluşmaktadır. İlk üç bölümde yazar eğitim, okul ve kültür ile ilgili teorik arka plana yer vermiştir. Yazar çalışmasını çağdaş sosyologlardan Berger ve Luckmann'ın sosyal inşa teorisinin yanı sıra son dönem sosyolojinin en etkili isimlerinden olan Pierre Bourdieu'nun "kültürel sermaye", "habitus" ve "yeniden üretim" kuramları ile temellendirmiştir. Diğer üç bölümde ise yazar önce kullandığı nitel araştırma yöntemi olan etnografiyi ve çalışma grubunu betimlemiş daha sonrasında ise yapılan saha çalışması sonucu elde ettiği bulguları sunmuştur. Bu doğrultuda sosyokültürel açıdan farklı uçtaki semtlerde yer alan iki devlet okulunu baz almış ve karşılaştırmalı şekilde analiz etmiştir.

Araştırmanın odağını okul kültürü kavramı oluşturmaktadır. Kavramın soyut olması yazarı etnografik bir sürece götürmüştür ve okul içi tüm süreçlerde incelemeler yapılmıştır. Yazar araştırmanın odağı olan okul kültürünü tanımlarken farklı sosyal ve kültürel arka planlara sahip olan öğretmen ve öğrencilerin bir araya geldiği bir yapı olduğunu ve bu sebeple okula taşınan kültürel farklılığın hem uzlaşma hem de çatışmalara sebebiyet vereceği gerçeği dile getirilmiştir.

Araştırmanın kavramsal çerçeve bölümünde yazarın üzerinde önemle durduğu "kültür ve okul kültürü" kavramları detaylıca açıklanmıştır. Özellikle okul kültürü kavramı üzerinde durarak bu kavramın arka planı, oluşum süreçlerini etkileyen faktörler, öğretmen ve öğrenci etkilerinin yanı sıra çevre ve aile etkenlerine de yer verilmiştir. Tek bir okul kültürünün olmadığı, her okulun kendine özgü yapısı ve kültürü olduğunun altı çizilmiştir.

Çalışmanın kuramsal çerçevesinde yazar, herkese hitap edebilmesi açısından, öncelikle makro ve mikro sosyolojik teorileri tanımlamış ve bazı örneklerle somutlaştırmıştır. Teorilerin temel çerçevelerini betimledikten sonra kendi çalışmasının hangi sebeplerden dolayı, hangi kuramla açıklanabileceğini dile getirmiştir. Böylece yazar iki ana kavramsal çerçeveyi esas almıştır. Öğrencilerin okula taşıdıkları kültürel kodlar Bourdieu'nun kültürel sermaye ve habitus kavramları ile okul kültürüne indirgenmiştir. Okul kültürünün kurulum ve gelişim süreci ise yorumlayıcı mikro yaklaşımlardan Berger ve Luckmann'ın sosyal inşa kuramı işe koşulmuştur. Yazar ele aldığı sosyal inşa kuramını farklı kuramlarla bağdaştırarak vermiştir. Sonuç kısmında da okul kültürünün oluşum süreci yine Bourdieu'nun kültürel yeniden üretim kuramı ile açıklanmaya çalışılmıştır.

Kitabın yöntem bölümünde yazar, araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama süreçleri, verilerin analizi, araştırmanın geçerlik ve güvenilirlik boyutları ile araştırma içerisinde kendi rolüne yer vermiştir. Araştırma nitel araştırma tekniklerinden olan etnografi deseninde yapılmıştır. Yazar çalışma grubunu, amaçlı örnekleme stratejilerinden maksimum çeşitlilik örneklemesini temel alarak seçmiştir.

Araştırmacı okul kültürü içerisinde yer alan farklı sosyoekonomik düzeylerdeki bireylerin okul kültürünü ne yönde inşa ettiğini ortaya çıkarmak için Ankara'da bulunan sosyokültürel olarak farklı uçtaki iki liseyi seçmiştir ve okul içi süreçleri gözlemleyerek, öğrenci ve öğretmenlerle görüşmeler yapmıştır. Bu doğrultuda 10 kız ve 10 erkek öğrenciden oluşan, her kademedeki 5'er öğrenciye tekabül eden 20 öğrenciden oluşmak üzere iki okuldan toplam 40 öğrenci ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca okul kültürünün inşası noktasında önemli rol oynayan bir diğer grup öğretmenlerden ise her bir okuldan 4 kadın, 2 erkek öğretmen olacak şekilde toplam 12 öğretmenle mülakatlar gerçekleştirilmiştir.

Araştırmacı yapmış olduğu gözlemleri not alarak, yarı yapılandırılmış görüşme formları çerçevesinde gerçekleştirilen görüşmeleri ise ses kaydı yöntemi ile kaydetmiştir. Elde edilen verileri içerik analizi yöntemiyle çözümlenmiştir ve ayrıca açık kodlama tekniği uygulamıştır. Yazar elde ettiği bulguları en anlaşılır biçimde sunabilmek için hem emik hem de etik yaklaşımı benimsemiştir. Araştırmacı katılımlı gözlem yaptığı okulda öğretmen ve öğrencilere kimliğini açıklamış ne amaçla orada olduğunu belirtmiştir. Sadece ders içinde değil ders dışında da öğrenci etkileşimlerini gözlemlemeye çalışmıştır. Fiziki olarak da gözlemlerde bulunan araştırmacı sınıflardaki sıra ve duvarların üzerindeki yazıları ve şekilleri fotoğraflamış ve çalışma içerisinde farklı başlıklar altında sunmuştur. Salt bir gözlemciden ziyade okul içi süreçlere de katılım sağlayan bir aktör konumunda yer almıştır.

Bulgular kısmı ise iki ana ekseninde ele alınmış ve görüşmecilerin gündelik hayatları ile okul yaşantıları farklı alt başlıklarla ele alınmıştır. Yazar bu noktada öncelikle “sosyokültürel arka plan” genel başlığı altında öğrencilerin yetişme biçimini ve çevresini betimleyebilmek için daha önce gittiği okulları, çocukluk dönemlerini, ev içi yaşam standartlarını, yaşanan yerin özelliklerini, sosyal yaşantılarını ve arkadaş çevrelerini sorgulamıştır. Özel zevkler ve hobiler alt başlığında ise okuma-yazma, müzik, dans, tiyatro, sinema, spor ve sanat alanındaki görüşleri aktarılmıştır. Aile içerisindeki roller ve davranışlar noktasında ise aile bireylerinin toplumsal cinsiyet, davranış kalıpları, öğrenciye ilgi ve eğitime yaklaşım açılarından tutumlarına yer verilmiştir. Bulguların kısmının diğer aşaması olan kitabın 6. Bölümü “okul içi süreçler” genel başlığında aktarılmış ve yorumlanmıştır. Bu bölümde öğrencilerin okula bakışı, tercih etme nedenleri, okula atfedilen anlamlar yorumlanmıştır. Ayrıca mesleki tercihleri, derslerle kurulan ilişkileri, öğrencilerin öğrencilerle ve öğretmenleri ile olan ilişkilerin yansımaları ve son olarak okuldaki sosyal faaliyetler noktasındaki farklı ve benzer noktalar öğrenci görüşlerinden hareketle karşılıklı analiz edilmiştir.

Kitabın son bölümü olan sonuç kısmında yazar, tüm araştırma sürecini temel alarak öğrencilerin içinde yetiştikleri kültür kodlarını, kültürel sermayeleri ve habitusları üzerinden okulun gündelik yaşamına taşıdıkları ve bu yolla okul kültürünün kurulmasını sağladığını belirtmiştir. Araştırmacının bir diğer değerlendirmesi okul kültürünün inşa süreçlerinin her iki okulda da öğrencilerin ve aslında ailelerinin sosyoekonomik ve kültürel düzeyleri doğrultusunda belirlendiği yönünde olmuştur. Bu doğrultuda araştırmacı görüşme yaptığı iki okulun eğitsel açıdan avantajlı ve dezavantajlı noktalarının olması durumunu Bourdieu’ya atıfta bulunarak kültürün okullarda yeniden üretilmesiyle açıklamıştır.

Çalışmada eksik bulunan durumlara değinilecek olursa okul kültürünü inşa eden bireylerin okul içi ve okul dışı hayatına dair birçok konuya, alt başlığa yer verilmesine karşın bu kişilerin dini tutumları, ibadet şekilleri, bu doğrultudaki ritüelleri irdelenmemiştir. Ayrıca çalışma içerisinde öğrencilerin yeme-içme kültürleri arasındaki farklılık ya da benzerlikler göz ardı edilmiştir. Sosyokültürel seviyesi yüksek olan okulda bulunanların olası “rafine zevkleri” çalışmada kendisine yer bulamamıştır. İrdelendiği takdirde giyim marka tercihleri, alışveriş tutumları konusunda da yorumlanabilecek veriler ortaya çıkması ihtimali sorgulanmamıştır. Farklı sosyokültürel seviyede konumlanan iki okuldaki öğrencilerin dinsel görüş-davranış, yeme-içme, alışveriş-marka konularında farklılaşabileceği öngörülmektedir fakat araştırmacı bu konularla ilgili gözlem veya görüşme yapmamış ya da kitap içerisinde yer vermemiştir.

Genel itibarıyla bakıldığında değerlendirmiş olduğumuz kitap kapsamlı bir saha araştırmasının sonucu olarak eğitim antropolojisi alanındaki boşluğa önemli bir katkıda bulunmaktadır. Ayrıca çalışmanın bir diğer önemli noktası, eğitim sistemi içerisinde

hem avantajlı hem de dezavantajlı grubun bir arada incelenmesi ve karşılaştırmalı analizinin yapılmasıdır. Akademik olarak eğitim alanında çalışan eğitimci, antropolog, etnometodolog ve sosyologların başvuracağı bir kaynak niteliği taşımasının yanı sıra öğretmen, öğrenci ve velilerin de rahatlıkla yararlanabileceği bir çalışma olması sebebiyle hitap ettiği kitle oldukça geniştir.

KAYSILI, A., (2020), Okul Kültürünün Sosyal İnşası / Bir Eğitim Antropolojisi Araştırması. Ankara: PEGEM Akademi Yayınları, 242 s.